

**Unios notatserie
nr. 2/2021**

Unios
kommentarer til
regjeringens forslag til
Revidert budsjett 2021 og
Kommuneproposisjonen
2022

Brev til Finanskomiteen og Kommunal- og forvaltningskomiteen

14. mai 2021

Innhold	Side
Norsk økonomi	4
Arbeidsmarkedet.....	9
Skatter og avgifter	11
Kommuneøkonomien	13
Helse og omsorg.....	16
Barnehager og skoler.....	20
Høyere utdanning og forskning.....	22

Unios notatserie på www.Unio.no (utdrag)

- Nr 5 2009 Offentlig tjenestepensjon – om meklingsresultatet 2009
- Nr 6 2010 Kombinasjon arbeid og pensjon
- Nr 1 2011 Brutto er best
- Nr 5 2011 Uførepensjon og skatt
- Nr 7 2011 Kunnskapskommunen
- Nr 1 2012 På arbeidsgivers nåde – privat tjenestepensjon
- Nr 2 2012 Er forskning arbeid?
- Nr 5 2012 Hybriden – tjenestepensjon à la carte
- Nr 6 2012 Frontfagsmodellen – modell under press
- Nr 7 2012 Hybriden – Unios hørings svar
- Nr 1 2013 Yngre årskull og offentlig tjenestepensjon
- Nr 5 2013 Ny uførepensjon i offentlig tjenestepensjon fra 2015
- Nr 6 2013 Ny uførepensjon i privat tjenestepensjon fra 2015
- Nr 4 2014 Handelsavtaler og handel med tjenester
- Nr 6 2014 Offentlig tjenestepensjon målt mot andre tjenestepensjonsordninger
- Nr 5 2015 Produktivitet – Unios kommentarer til Produktivitetskomisjonens innstilling
- Nr 2 2016 Produktivitet II – Unios kommentarer til Produktivitetskomisjonens andre innstilling
- Nr 3 2016 Hvor høy avkastning bør det forutsettes for innskuddspensjon?
- Nr 7 2016 Innskuddspensjon – arbeidsgivers drøm
- Nr 8 2016 Cappelen-utvalget
- Nr 1 2020 Korona unntakstilstand
- Nr 2 2020 Finanspolitiske tiltak i forbindelse med korona-pandemien
- Nr 4 2020 Om å ta ut folketrygden ved 67 år og fortsette i jobb – virkninger av samordningsreglene
- Nr 5 2020 Medlemmer og yrkesaktive i LO, Unio, YS og Akademikerne
- Nr 6 2020 Trygdeoppgjøret 2020
- Nr 7 2020 Før statsbudsjettet 2021
- Nr 8 2020 Unios kommentarer til Solberg-regjeringens statsbudsjett for 2021
- Nr 9 2020 Unios innspill til regjeringen Solberg i forkant av statsbudsjettet 2022
- Nr 1 2021 Før tariffoppgjøret 2021
- Nr 2 2021 Unios kommentarer til Revidert budsjett 2021 og Kommuneproposisjonen 2022

Unios notatserie gir bakgrunn og kommentarer til aktuelle faglige og politiske spørsmål. Her trykker vi også Unios syn i viktige høringssaker og våre innspill i forbindelse med statsbudsjett mv.

Unios overordnede krav til RNB 2021 og Kommuneproposisjonen 2022

Tiltak for ungdom

Ungdommen er hardt rammet under koronapandemien. Omfattende smitteverntiltak, nedstengning av skoler, universiteter og høyskoler og digital hjemmeundervisning har svekket læringsutbyttet for mange og gitt økt ensomhet og psykiske vansker for andre. Digital hjemmeundervisning har rammet mange i levekårsutsatte byområder hardere enn andre, forskjellene i læringsutbyttet kan ha økt. Dette må kompenseres med lokalt tilpassede læringstilbud, sommerjobber for ungdom hvor næringsliv og offentlige virksomheter stille opp, samt med lavterskeltilbud innenfor psykisk helse, f.eks. skolehelsetjenesten. Vi må unngå at pandemien gir flere unge på varige stønadsløp.

Utdanning, helse og omsorg

Kommuneøkonomien må styrkes og kommunene brukes aktivt i kampen mot den høye arbeidsledigheten. De frie inntektene i 2022 må økes med 3 mrd. kroner ut over regjeringens forslag for at kjernetjenestene utdanning, helse og omsorg kan styrkes med 2 mrd. kroner. Vi trenger flere lærere i barnehager og skoler, flere sykepleiere og andre helsearbeidere. Pandemien har vist at grunnbemanningen i helsevesenet er for lav. Vi trenger strakstiltak for å sikre en forsvarlig utvikling av helse- og omsorgstjenesten. Det må på plass en statlig finansiert opptrappingsplan, en «styrkepakke», med øremerkede midler for å sikre at tjenestene utvikles i tråd med befolkningens behov. Kompetanseløft 2025 må utvides for å sikre rekruttering av kritisk helsepersonell.

Forskning og klima

Pandemien har vist at forskning er viktig for samfunnsberedskapen i tillegg til å danne grunnlaget for kunnskapsutvikling, omstilling og kvalitet. For å sikre rekruttering til forskning og framtidig kunnskapsutvikling, må alle stipendiater og postdoktorer minimum sikres to måneders forlengelse som følge av pandemien. Statlig forskningsinnsats må økes til 2 pst av BNP i en tiårsperiode og grunnbevilgningene i UH-sektoren økes. Den maritime næringen med norske arbeidsplasser har en viktig rolle i det grønne skiftet. Regjeringen økte CO₂-avgiften med beskjedne 5 pst i årets statsbudsjett. Regjeringens egen Klimaplan for 2021-2030 viser at økningen burde vært på 15 pst. For å vise alvoret i kampen mot klimautslippene bør CO₂-avgiften økes så raskt som mulig i år.

14.5.2022

Unios kommentarer til Revidert budsjett 2021 og Kommuneproposisjonen 2022

Regjeringens optimistiske anslag for veksten i fastlandsøkonomien i 2021 er først og fremst drevert av høy vekst i privat- og offentlig konsum. Anslagene forutsetter raskere innhenting og en tro på at smitten avtar og at smitteverntiltakene fases relativt raskt ut. Arbeidsledigheten går bare svakt ned fra 2020 til 2021 og sysselsettingen øker bare litt. Næringsinvesteringene gikk kraftig ned i 2020 og øker ikke i år. Det tar tid før privat sektor kommer seg etter nedstengningen. Selv privat konsum øker mindre enn ventet etter husholdningenes rekordhøye sparing i 2020. Unio mener at regjeringen viser liten vilje til å bruke kommunesektoren aktivt i kampen mot den rekordhøye arbeidsledigheten. Budsjettpolitikken må brukes aktivt for å skape nye arbeidsplasser og få den høye arbeidsledigheten ned etter pandemien. Budsjettene bør derfor være ekspansive både i år i neste år. Å avslutte stimulansen for tidlig kan føre til at arbeidsledigheten fester seg på et høyere nivå. Særlig trenger vi en kraftig innsats overfor barn og unge som har betalt en høy pris under pandemien. Varige stønadsløp må unngås.

Norsk økonomi

Regjeringen venter betydelig innhenting i husholdningenes etterspørsel, en vekst på 4,7 pst i privat konsum i 2021 er godt over veksten i fastlandsøkonomien. I koronaåret 2020 økte husholdningene sin sparing med hele 15,5 pst. Mye av de oppsparte midlene ventes å gi økt privat konsum i år og neste år. Da privat konsum utgjør om lag halvparten av verdiskapingen, gir den relativt høye veksten i privat konsum betydelige bidrag til veksten i fastlandsøkonomien. Revidert nasjonalbudsjett anslår veksten i Fastlands-BNP til 3,7 pst i år, godt over SSBs siste anslag.

Konsumdrevet vekst

Offentlig konsum anslås å øke med 4,3 pst i 2021. Samlet utgjør privat konsum og offentlig konsum nesten 80 pst av samlet verdiskaping (Fastlands-BNP). Veksten i norsk økonomi vil i år m.a.o. i stor grad være drevet av privat- og offentlig konsum. Den eneste enkeltfaktor som bidrar «positivt» ut over konsumet er boliginvesteringene som antas å vokse med 6,4 pst i 2021. Olje- og gassinvesteringene går ned og private næringsinvesteringer står på stedet hvil etter kraftig nedgang i 2020.

Arbeidsledigheten litt ned, sysselsettingen litt opp

Regjeringen venter svak nedgang i AKU-ledigheten fra 4,6 i 2020 til 4,4 pst i år. Den registrerte arbeidsledigheten i NAV ventes derimot å gå ned fra 5,0 pst i 2020 til 3,5 pst i 2021. Kraftigere nedgang i den registrerte ledigheten forklares med at mange av de permitterte ikke telles med før de har vært permitterte i mer enn 3 måneder i SSBs AKU-tall. Sammenlikner vi med «normalåret» 2019 ligger regjeringens anslag for AKU-ledigheten og den registrerte ledigheten i år hhv. 0,7 prosentpoeng og 1,2 prosentpoeng høyere i år. I april 2021 er 113.000 registrert helt ledige i NAV og 71.000 delvis ledige, hhv. 4,0 og 2,5 pst av arbeidsstyrken.

Ledighetsanslagene fra regjeringen er litt mer optimistiske enn de siste anslagene fra SSB, og mens SSB antyder at ledigheten vil feste seg på et noe høyere nivå de nærmeste årene, antyder regjeringen at arbeidsledigheten relativt raskt vil komme tilbake til nivåene før koronakrisa. Antall sysselsatte personer øker ifølge Revidert nasjonalbudsjett bare med 0,5 pst i 2021, etter en nedgang på 1,3 pst. i fjor.

Tabell 1: Økonomiske anslag for norsk økonomi 2019-2023

	2019	2020	2021		2022	2023
	SSB mars 21	SSB mars 21	FIN mai 21	SSB mars 21	SSB mars 21	SSB mars 21
Privat konsum	1,4	-7,6	4,7	6,9	6,9	3,1
Offentlig konsum	1,9	1,7	4,3	2,1	1,7	1,2
Br.inv. i utvinning og rørtransport	12,6	-4,9	-5,4	-3,0	-6,0	10,0
Br.inv. fastlandsbedrifter	5,6	-6,3	0,0	-2,2	2,8	0,7
Boliginvesteringer	-1,7	-4,0	6,4	3,2	2,9	3,7
Br.inv. i offentlig forvaltning	7,2	-0,3	-0,8	1,1	1,1	1,1
Eksport tradisjonelle varer	4,6	-2,3		4,8	3,6	2,7
Import tradisjonelle varer	5,7	-2,5		3,7	2,7	1,8
BNP Fastlands-Norge	2,3	-2,5	3,7	3,3	3,6	2,4
- industri og bergverk	2,7	-2,6		5,7	1,0	1,6
Sysselsatte personer	1,6	-1,3	0,5	0,9	1,2	1,0
AKU-ledighet, nivå	3,7	4,6	4,4	4,5	4,2	4,0
Registrert helt ledige NAV	2,3	5,0	3,5			
Årslønn	3,5	3,1	2,4	2,6	3,1	3,3
KPI	2,2	1,3	2,8	2,7	1,8	1,9
KPI-JAE	2,2	3,0	2,0	2,1	1,7	2,0
Sparerate husholdningene, nivå	7,6	15,5		11,7	8,5	8,4
Pengemarkedsrente, nivå	1,6	0,7	0,6	0,5	1,1	1,6
Utlånsrente, rammelån, nivå	3,0	2,6		2,1	2,3	2,8
Råoljepris, kroner per fat	568	407	557	558	528	503
Importveid kronekurs (I-44), positivt tall angir svakere krone	2,9	6,7	-5,4	-5,5	-0,2	0,0

Kilder: Konjunkturtendensene 2021/1 (SSB 12. mars 21) og Revidert nasjonalbudsjett 2021 (FIN 11. mai 21)

Stram kommuneøkonomi

Regjeringen og KS er enige om at kommunesektoren samlet sett får dekket sine ekstraavgifter under pandemien i år, men flere kommuner som har hatt det høyeste smittetrykket sier at de har store udekkede regning både fra i fjor og så langt i år. Regjeringens forslag til økonomiske opplegg for kommunesektoren i 2022 er derimot meget stramt, det reduserer netto økonomisk handlingsrom med opptil 2 mrd. kroner neste år, noe som vil gi innstramninger i kjernetjenestene utdanning, helse og omsorg og bidra til å forlenge opphellingen i norsk økonomi etter at smitteverntiltakene oppheves. Kommunesektoren vil dermed ikke bidra i kampen mot den høye arbeidsledigheten vi fortsatt vil ha i 2022 og kan bidra til å forlenge krisa etter at smitteverntiltakene oppheves.

Unio mener at kommunene må få en sentral rolle i motkonjunkturpolitikken. De siste årene har kommunesektoren pga. stramme økonomiske rammer spilt en meget beskjeden rolle i arbeidet med å skape nye arbeidsplasser. Etter finanskrisa ble kommunesektoren brukt mer aktivt. Kommunene må få midler til å framskynde vedlikehold og nybygg, til å framskynde digitaliseringen av offentlig sektor og til å styrke det generelle tjenestetilbudet, herunder økt grunnbemanningen i helse- og omsorgstjenestene og flere lærere.

ABE-kuttene

ABE-kuttene må stoppes og ordningen evalueres. Kuttene rammer aktiviteten i alle statlige virksomheter, sykehus, universiteter, høyskoler og forskningsinstitusjoner på en blind og uoversiktlig måte som svekker viktige velferdstjenester og kunnskapsproduksjon.

ABE-kuttene har svekket beredskapen og det forebyggende arbeidet og gjort kampen mot koronapandemien vanskeligere. Samlet utgjør regjeringens akkumulerte ABE-kutt fra 2015 til 2021 nå 14,2 mrd. kroner, tilsvarende lønnskostnadene til om lag 18 200 årsverk.

Lønn, pris og rente

Regjeringen anslår lønnsveksten i 2021 til 2,4 pst, dvs. godt under ramma i frontfaget på 2,7 pst. SSBs siste anslag var 2,6 pst. Revidert nasjonalbudsjett anslår konsumprisveksten i 2021 til 2,8 pst, det samme som TBUs anslag. Regjeringens lave lønnsvekstanslag forklares med såkalte struktureffekter, mange lavtlønnede som har vært permittert vil komme tilbake i jobb og trekker den statistisk målte lønnsveksten ned. Rentenivået i 2021 ventes å gå svakt ned sammenliknet med 2020.

Offentlig sektor må spille en aktiv rolle på vei ut av krisa

Vi må vri virkemiddelbruken i slutfasen av krisa i retning stimulansemidler og bruk av klimaavgifter som fremmer bærekraftig omstilling. EU og USA viser vilje til å bruke store penger på det grønne skiftet. Vi må satse på bærekraftig infrastruktur og digitalisering. Unio mener at vi trenger en kraftig satsing på utdanning, forskning, kompetanse, helse og sikkerhet. Beredskap og forebygging må få en mer sentral plass i politikkenes førstelinje. Politikken må sette kunnskap i front. Dette er nødvendig for å få fart på det grønne skiftet og heve utdanningsnivået og kompetansen i norsk arbeidsliv. Etterslep i utdanning, behandling og rehabilitering vil kreve ekstra ressurser i flere år hvis vi skal unngå mer frafall, varige helseskader og varig utstøting fra arbeidsstyrken.

Skattelettelsenes tid må være forbi. En sterk offentlig sektor med godt utdannede medarbeidere er avgjørende for en konkurransedyktig norsk økonomi. Vi trenger flere lærere i barnehager og skole, vi trenger flere ansatte helsearbeidere og et kompetanseløft på helse- og omsorgsområdet i tillegg til at offentlige vedlikeholdsprosjekter kan framskyndes i påvente av at den private sysselsettingen tar seg opp.

Øk statens forskningsinnsats til 2 pst av BNP

Unio mener at staten må øke sin andel av den samlede forskningen når koronakrisa gir mindre privat FoU. Den statlig forskningsinnsats bør utgjøre 2 pst av BNP fram til 2030 for å bidra til omstilling og det grønne skiftet. Universitetenes og forskningsinstituttene grunnfinansiering må styrkes. Staten må også være villig til å stille med eierkapital og risikokapital i samarbeid med private virksomheter for å få fram nye næringsvirksomhet og gode fornybarprosjekter der privat kapital ikke klarer dette alene. Norge trenger et forpliktende og ambisiøst utslippsbudsjett som reduserer CO2-utslippene innen 2030 med 55 pst. Unio støtter forslaget i Revidert budsjett om å øke hydrogensatsingen med 100 mill. kroner.

Forebygging og etterslep

Forebygging taper ofte kampen om kronene selv om de samfunnsøkonomiske begrunnelsene for å satse på forebygging ofte er sterke. Koronaen har gjort det enda vanskeligere. Etterslepet i behandling, rehabilitering, habilitering og rusarbeid må tas på alvor for å unngå varige helseskader, økte behov for dyrere behandling og økte samfunnsøkonomiske kostnader av utstøting fra arbeidslivet. Revidert budsjett foreslår en tiltakspakke overfor sårbare grupper på 260 mill. kroner som rett nok spres tynt ut på en rekke områder og som tilskudd til en rekke organisasjoner, institusjoner mv.

Psykisk helse, rus og etterslep

Regjeringen foreslår en tiltakspakke på 300 mill. kroner for å styrke den psykiske helsa og forebygge rusproblemer. 150 mill. kroner skal gå til å styrke det eksisterende behandlingstilbudet innenfor psykisk helse og rus og 30 mill. kroner til psykisk helse i skolen. Unio støtter forslaget, men mener også at den nærmeste tiden må brukes aktivt på å avdekke de reelle behovene på psykisk helse og rus i pandemiens kjølvann og komme tilbake med nye bevilgninger i statsbudsjettet for 2022.

Tapt faglig og sosial læring

Skoleelever har tapt undervisning og sosial læring under pandemien. Det kan bli dyrt for den enkelte og samfunnet som helhet hvis vi ikke tar igjen dette etterslepet. Revidert budsjett foreslår en tiltakspakke på 266 mill. kroner for å ta igjen faglig og sosial læring. Unio støtter intensjonen i forslaget, men behovene er nok mye større. 250 mill. kroner skal gå til kommuner og fylkeskommuner som fritt kan velge om midlene skal brukes på leksehjelp, ettermiddagsskole, intensivkurs eller flere lærere og andre tilsatte i skole eller barnehage.

Det må nærmest være for å få en ekstra overskrift i en pressemelding at Revidert budsjett også foreslår at det bevilges «*Ti millionar kroner for å ta igjen tapt læring og tidleg innsats i levekårsutsette område*». Groruddalen i Oslo, Oslo indre øst, Oslo sør, Fjell i Drammen, Storhaug i Stavanger, Saupstad-Kolstad i Trondheim og Loddefjord og Olsvik i Bergen, som alle har elever og ungdom som er sterkt rammet av pandemien, skal nå få gleden av å dele 10

mill. kroner. Disse levekårsutsatte områdene har til sammen 430.000 innbyggere. Men overskrift ble det. Unio foreslår at beløpet tidobles.

Sommerjobb til skoleungdom og studenter

Ungdommen er hardt rammet under koronapandemien. Omfattende smitteverntiltak, nedstengning og digital hjemmeundervisning har svekket læringsutbyttet for mange og gitt økt ensomhet og psykiske vansker for andre. Digital hjemmeundervisning har rammet mange elever i levekårsutsatte bydeler hardere enn andre, og kan ha bidratt til økte forskjeller i læringsutbytte. I Forskerforbundets undersøkelse av arbeidssituasjonen i UH svarer halvparten av de spurte lærerne at de er usikre på om den digitale undervisningen har vært god nok.

Samfunnet har investert store summer i kampen mot koronapandemien og for å redde arbeidsplasser. Selv om ungdommen selvsagt er en mangfoldig gruppe, har de fleste vært sårbare under pandemien. Nå jakter mange unge på sommerjobb. Næringer som har gått bra under pandemien samt statlige og kommunale virksomheter bør nå ta et samfunnsansvar og tilby ungdom sommerjobb. Sommerjobb er for mange en del av inngangen til arbeidslivet, og en arena der en kan treffe folk og høste erfaringer, i tillegg til at det gir sårt tiltrengt inntekt.

Regjeringa har foreslått en ordning med økonomisk støtte til bedrifter som gir ungdom med såkalt bistandsbehov sommerjobb. NAV skal omprioritere midler slik at 2000 registrerte arbeidssøkende ungdommer kan få sommerjobb der NAV gir et tilskudd på inntil 75 prosent av lønnskostnadene. Unio mener at en slik ordning bør utvides radikalt for å gi «koronaungdommen» sommerjobber i 2021, og foreslår at det bevilges midler til 10 000 plasser som fordeles blant de kommunene og bydelene som har hatt det største smittetrykket.

Regjeringen vil gjeninnføre tak på nettolønnsordningen

Regjeringen foreslår å gjeninnføre tak på nettolønnsordningen fra 1. juli 2021. Fjerningen av taket i nettolønnsordningen er viktig for å sikre norske sjøfolk jobb, og bør derfor videreføres utover juli. Regjeringen går her mot sitt eget partssammensatte Maritime Utvalg som så sent som i april leverte sin rapport. I en næring med store svingninger og et uforutsigbart marked er nettolønnsordningen nødt til å styrkes, samtidig som det innføres krav om norske lønns- og arbeidsvilkår på norsk sokkel og norske farvann. Unio mener at taket på dagens nettolønnsordning må fjernes og at omfanget av ordningen økes.

For tidlig å gå tilbake til 26-ukers permitteringsperiode

Unio mener det er for tidlig å gå fra dagens mulighet til å permittere i 52 uker tilbake til en permitteringsperiode på 26 uker, selv om regjeringen i sitt forslag sier at dette bare skal gjelde for nye tilfeller etter 1. juli 2021, og at brukte uker med permittering før 1. juli ikke skal telle med. Endringen vil kunne skape usikkerhet og vi frykter at endel arbeidsgivere vil velge oppsigelse og ikke permittering. Vi viser spesielt til situasjonen i den maritime næringen hvor myndighetene har et særlig ansvar for å sikre aktiviteten og arbeidsplassene.

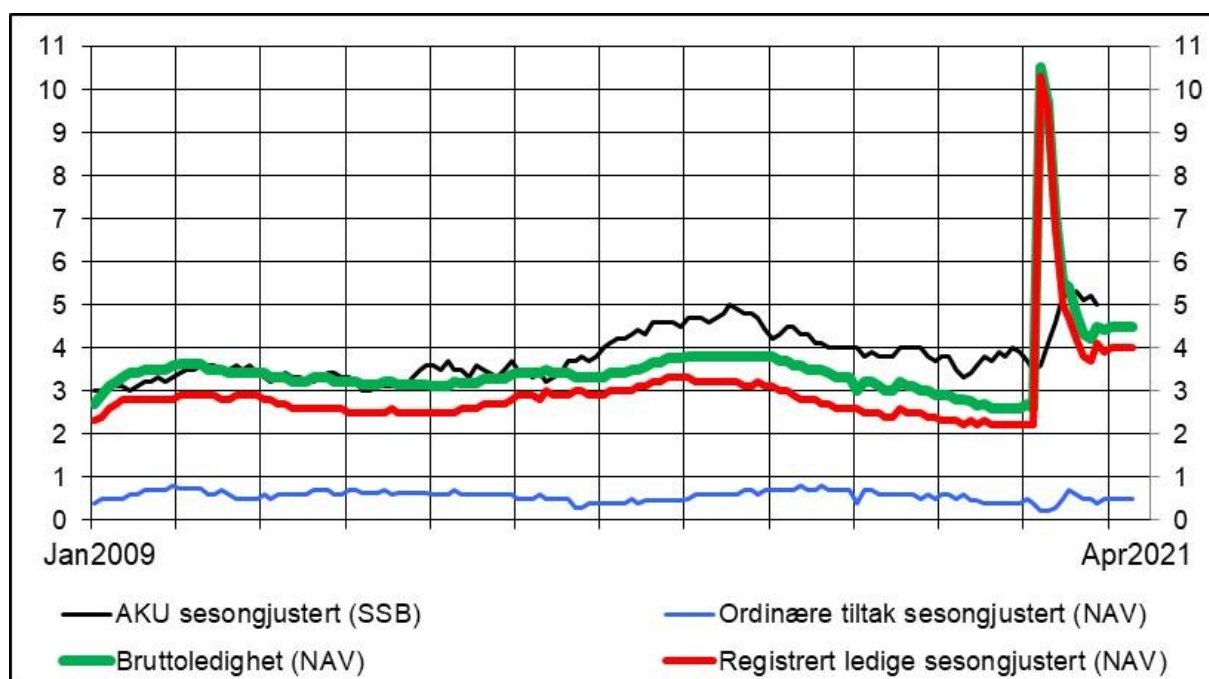
Arbeidsmarkedet

Arbeidsmarkedet er fortsatt sterkt preget av koronakrisa, smitteverntiltak og nedstengning. Deler av økonomien og arbeidsmarkedet er rammet spesielt hardt, mens andre deler i stor grad har vært skjermet eller stimulert. Ved utgangen av april 2021 er det registrert 202.600 helt ledige, delvis ledige og arbeidssøkere på tiltak hos NAV, dette utgjør til sammen 7,2 pst av arbeidsstyrken.

Antall helt ledige ned 10.000 så langt i år, antall delvis ledige opp 8.000

Antall registrert helt ledige hos NAV har gått ned fra 123.000 i januar 2021 til 113.000 i april, tilsvarende en nedgang fra 4,4 til 4,0 pst av arbeidsstyrken. Mesteparten av nedgangen har kommet de siste ukene med enkelte lettelser i nasjonale og regionale smitteverntiltak. Ungdom 20-24 år er hardest rammet med 5,5 pst helt ledige. Yrker med høyest ledighet er reiseliv og transport med hele 12,3 pst og butikk- og salgsarbeid med 6,4 pst helt ledige. Av fylkene har Oslo høyest arbeidsledighet med 6,2 pst registrert helt ledige i april.

Figur 1: Arbeidsledighet og ordinære tiltak i prosent av arbeidsstyrken

Kilde: NAV og SSB AKU (SSB har ikke publisert sesongjustert AKU-ledighet)

Antall registrert delvis ledige har gått opp fra 63.000 i januar 2021 til 71.000 ved utgangen av april, tilsvarende en økning fra 2,2 til 2,5 pst av arbeidsstyrken.

Antall delvis permitterte opp 9.000 så langt i år

De permitterte utgjør 77.000 av de arbeidsledige i april 2021, tilsvarende 2,7 pst av arbeidsstyrken, en oppgang på 10.000 fra januar. Hel- og delvis permitterte teller i april hhv. 39.000 og 38.000 personer og utgjør hhv. en tredel av de helt ledige og 60 pst av de delvis ledige. Innstramningene tidligere i år ga særlig en økning i antall delvis permitterte. Det er i

april 9.000 flere delvis permitterte sammenliknet med januar i år, mens antall helt permitterte har holdt seg på samme nivå.

Usikre AKU-tall fra SSB

AKU-tallene (SSBs Arbeidskraftundersøkelsen) er lagt om slik at det er et brudd fra 1. kvartal 2021. SSB presenterer derfor bare foreløpige tall for 1. kvartal 2021. Disse viser at 141.000 personer er helt arbeidsledige tilsvarende 5,0 pst av arbeidsstyrken. Det er da ikke justert for omleggingen (brudd i serien) og sesongvariasjoner. Den foreløpige justeringen for brudd og sesong viser at det er en 132.000 helt arbeidsledige tilsvarende 4,6 pst av arbeidsstyrken. Sammenliknet med 4. kvartal 2020 utgjør dette en ujustert oppgang på 4000 helt arbeidsledige som snus til en nedgang på 5000 helt ledige med den foreløpige brudd- og sesongjusteringen.

Antall plasser under arbeidsmarkedstiltakene må økes

Nye jobbsøkere, særlig de unge, sliter i et svakt arbeidsmarked. Disse fanges i mindre grad opp i NAVs tall.. Det vil være mange om de ledige jobbene når smitteverntiltakene lettes. Mange har vært ledige i lang tid. For unge arbeidssøkere er dette særlig alvorlig.

Antall plasser under de ordinære arbeidsmarkedstiltakene ble økt med 7.000 i årets statsbudsjett og seinere med nye 3500 i forbindelse med krisepakka i slutten av januar (Prop. 79 S). I de fire første månedene i år har i gjennomsnitt 16.800 arbeidssøkere deltatt på tiltak. Unio mener at langt flere blant de koronaen-ledige og de 65.000 som var helt arbeidsledige før koronaen traff, må få tilbud om arbeidsmarkedstiltak. I dagens situasjon er dette ekstra viktig for å hindre utstøting fra arbeidsstyrken og varige stønadsløp. Nå som ledigheten ser ut til å feste seg på et høyere nivå, må dimensjoneringen av arbeidsmarkedstiltakene tilpasses de nye utfordringene. Revisjonen av statsbudsjettet for 2021 bør derfor øke antall plasser under de ordinære arbeidsmarkedstiltakene med minst 6.000 i 2. halvår.

Skatter og avgifter

De akkumulerte skatte- og avgiftslettelsene i Solberg-regjeringens tid kom før Revidert budsjett 2021 opp i 35 mrd. kroner. Samtlige skattelettelser er hentet i oljefondet. I RNB foreslås ytterligere skattelettelser på om lag 1 mrd. kroner, men av dette er 0,6 mrd. kroner midlertidige forlengelser av skatte- og avgiftslettelser knyttet til pandemien.

Svekket skattegrunnlag og dårlig fordeling

Svekkelsene i det framtidige skattegrunnlaget under regjeringen Solberg er svært uheldig med tanke på de store utfordringene vi står overfor i kampen mot koronakrisa, behovet for omstilling i bærekraftig retning, større krav til utdanning og kvalifisering, kvalitet i velferdstilbudet og eldrebølgen.

Om lag en tredel av de samlede skattelettelsene har vært redusert skatt på formue og arv, en tredel har vært lettelser i næringsbeskatningen og en tredel i inntektsbeskatningen for personer. Deler av skattelettelsene har vært rettet ensidig mot de rikeste med de høyeste formuene. De 1700 rikeste personene (0,4 promille) med mer enn 100 mill. kroner i formue har fått mer enn 650 000 kroner i gjennomsnittlig skattelette så langt under regjeringen Solberg.

Solberg-regjeringens skattelettelser har gitt en svakere sysselsettingsvekst enn om lettelsene i stedet hadde blitt brukt på å stimulere privat- og offentlig aktivitet. Etter koronaen blir handlingsrommet i finanspolitikken raskt mindre. Da må skatter og avgifter heller økes for å styrke velferdstjenestene og det grønne skiftet.

Prinsipper for et godt skattesystem

Skattene bør vris slik at det blir billigere å sysselsette og dyrere og eie kapital, formue og eiendom og det bør bli dyrere å forurense. De som har mest, må bidra mer til fellesskapet. Både OECD, IMF og ILO har sagt at det vil være vekstfremmende å vri noe av skattebyrden bort fra de med lavere inntekt og formue over på de med høy inntekt og formue. Små forskjeller fremmer økonomisk vekst og styrker tilliten i samfunnet, noe som er avgjørende i vår arbeidslivsmode.

Skattene på store kapitalinntekter, store formuer og store eiendommer må økes. Fordelingshensynene i slike skatter kan ivaretas ved større bunnfradrag slik f.eks. Oslo kommune gjorde da de innførte eiendomsskatt. Alle skattereformer etter 1992 har lagt vekt på at brede skattegrunnlag gjør det mulig å ha lavere satser. Dette hovedprinsippet må videreføres. Fjerning eller innskrenking i skattegrunnlagene, særlig der disse i utgangspunktet virker godt for fordeling og effektivitet, strider mot prinsippene i skattereformene.

Utredningen Norge mot 2025 (NOU 2021: 4) viser til at prinsippene fra skattereformen av 1992 og etterfølgende skatteomlegginger bør videreføres. Utvalget peker bl.a. på at eksisterende skattegrunnlag bør utnyttes bedre, at nye og gode skattegrunnlag bør tas i bruk, at en grønn samfunnsøkonomisk lønnsom skatteomlegging bør gjennomføres og at tax-free-ordningen bør avvikles. Unio er enig i at skattegrunnlagene ikke må svekkes slik regjeringen Solberg har gjort, både før og under koronaen. Vi bør se kritisk på eksisterende skatteunntak

og fradragordninger, merverdiavgiften bør ha én sats, grunnrente (renprofitt) må i større grad beskattes, f.eks. i oppdrett, havbruk, fiske, telesektoren eller fordelen ved å bo eller ha næringsseiendom der samfunnet har lagt inn store investeringer i kommunikasjon og offentlig velferd (bysentre). Unio er også enig med utvalget Norge mot 2025 i at CO₂-avgiften må være lik i hele kvotepliktig sektor.

CO₂-avgiften må økes

Unio mener at CO₂-avgiften må økes med minst 15 pst årlig fram til 2030 for å bidra til at vi når forpliktelsene under Parisavtalen. En kraftig økning i CO₂-avgiften er et effektivt virkemiddel, en slik økning vil virke kostnadseffektivt og kuttene kommer der de er billigst å gjennomføre. CO₂-avgiften bør også gjøres generell slik at alle næringer i ikke-kvotepliktig sektor omfattes. Bensin og diesel må også omfattes av økningene. For å sikre oppslutning om klimapolitikken og for å hindre at miljøavgiftene gir økte sosiale forskjeller, må store deler av de økte inntektene fra CO₂-avgiftene brukes på skattelettelser som treffer lave og middels inntekter eller på overføringer som treffer de samme gruppene.

Unio mener at regjeringen i Revidert budsjett skulle fulgt opp sin egen Klimaplan for 2021-2030 med en økning av CO₂-avgiften slik at årets økning kom opp i 15 prosent. Slike årlige økninger er nødvendig for å nå klimaplanens avgiftsmål fram til 2030. Årets økning på 5 prosent er langt fra tilstrekkelig.

Økt sats i minstepensjonen

Den største varige skattelettelsen i RNB er en økning i satsen for minstepensjonen i pensjon fra 32 til 37 prosent for fortsatt å sikre at minstepensjonister med pensjon som eneste inntekt fremdeles ikke skal betale skatt etter at Stortinget har gjort vedtak om å øke minstepensjonsnivå. Økt sats i minstepensjonen gir et årlig provenytap på 315 mill. kroner. Innslagspunktet for å betale skatt av pensjonsinntekt økes dermed fra om lag 212.500 kroner til 218.700 kroner. Endringen vil ha virkning for inntektsåret 2021.

Enkelte andre skatte- og avgiftsforslag i Revidert budsjett

- Den midlertidige reduksjonen fra 12 til 6 prosent i den lave momssatsen for persontransport, overnatting, kino, museer, underholdningssteder og store idrettsarrangementer forlenges til 1. oktober 2021.
- Sparebeløpet på BSU-konto kan også brukes til vedlikehold og påkostning på egen bolig med virkning for inntektsåret 2021.
- Borettslag og sameier skal slippe elavgift på solkraft til eget bruk og produsert i eget anlegg uten at det stilles krav om at elektrisiteten blir fordelt via internt ledningsnett slik kravet er i dag. De fleste borettslag og sameier med solkraft leverer i dag elektrisiteten over det ordinære ledningsnettet og må da betale elavgift. Unio støtter at dette kravet fjernes, det vil gi økte investeringer i solkraft i borettslag og sameier.
- Regjeringen varsler at den vil innføre en produksjonsavgift på vindkraft fra 2022. Unio har forståelse for at vertskommunene for vindkraft skal sitte igjen med noe av verdiskapingen fra vindmøllene. Vi hadde foretrukket grunnrenteskatt som kunne fordeles mellom vertskommuner og staten. En produksjonsavgift må betales også når det ikke er overskudd, mens en grunnrenteskatt bare betales når det er overskudd ut over

normalavkastning. En moderat produksjonsavgift kan eventuelt kombineres med en grunnrenteskatt.

- Regjeringen varsler en høring av ny opsjonsskatteordning for selskap i oppstarts- og vekstfasen. I praksis blir dette en utvidelse av dagens ordning for små oppstartsselskap, der grensen for antall ansatte økes fra 25 til 50 ansatte og der omsetningskravet økes fra inntil 25 til inntil 80 mill. kroner. Skattlegging skal først skje når aksjene realiseres og da som aksjeinntekt.

Kommuneøkonomien

Kommuneopplegget for 2022 går 2 mrd. kroner i minus når vi ser på netto økonomisk handlingsrom i frie inntekter. Liten vilje fra regjeringen Solberg til å bruke kommunesektoren i kampen mot den høyeste arbeidsledigheten vi har hatt siden krigen kan føre til at innhenting går saktere når smitteverntiltakene etter hvert oppheves. Mange kommuner melder om stramme budsjetter og at de må kutte i kjernetjenestene. KS melder det samme.

Nasjonalregnskapet viser at sysselsettingen i kommuneforvaltningen har økt med beskjedne 3.800 årsverk i 2020, mens årsverkene i privat sektor har gått ned med 42.500. Viljen til å bruke kommunal sektor i gjenreisningen var langt større etter finanskrisa. Unio foreslo i forbindelse med behandlingen av årets statsbudsjett at kommunesektorens frie inntekter justert for endringer i demografi og pensjonskostnader skulle vært minst 3 milliarder kroner høyere enn det som ble vedtatt.

Kommunesektoren må brukes i motkonjunkturpolitikken

Kommunene må få midler til å framskynde vedlikehold og nybygg, til å framskynde digitaliseringen av offentlig sektor og til å styrke det generelle tjenestetilbudet, herunder økt grunnbemanningen i helse- og omsorgstjenestene og flere lærere. Med andre ord en god blanding av midlertidige tiltak som kan reverseres senere og generelle tiltak som styrker tjenestetilbudet.

En sterk og god kommuneøkonomi med god vekst i de frie inntektene er avgjørende for omfang og kvalitet på kjernetjenestene utdanning, helse og omsorg. Det er først når inntektene øker ut over det som trengs for å tilby like gode tjenester til en voksende og aldrende befolkning at kvaliteten i tjenestetilbudet kan økes.

Kommuneøkonomien 2021

De nye anslagene på inntektsveksten for kommunesektoren i 2021 bygger bl.a. på:

- Økt lønns- og sysselsettingsvekst gir 3,2 mrd. kroner i økte skatteinntekter sammenliknet med saldert budsjett
- Den kommunal deflator for 2021 anslås til 2,7 pst som i saldert budsjett. Anslaget bygger på at lønnsvekstanslaget øker fra 2,2 pst til 2,7 pst og at prisvekstanslaget på varer og tjenester reduseres fra 3,5 pst til 2,8 pst (samme prisvekst som KPI-anslaget)
- 0,9 mrd. kroner lavere skatteinntekter i 2020 og betydelig mindreforbruk av øremerkede tilskudd i 2020

På denne bakgrunn anslår regjeringen de frie inntektene i 2021 øker med 5,9 mrd. kroner. Da er økte bevilgninger begrunnet i koronapandemien ikke medregnet, disse utgjør til sammen 7,3 mrd. kroner. Som del av disse midlene foreslår regjeringen at skjønnsmidlene til primærkommunene i 2. halvår økes med 1,5 mrd. kroner. Disse skjønnsmidlene skal målrettes mot de kommunene som er hardest rammet av pandemien.

Unio viser til at flere kommuner hevder at de ikke får dekket de faktiske ekstraavgiftene de har til å bekjempe smitten mv. F.eks. melder Oslo kommune at de ble underkompensert med 240 mill. kroner i 2020 og at Oslo så langt i 2021 har brukt 300 mill. kroner på vaksiner, mens regjeringen nå setter av bare 757 mill. kroner så kommunene skal få gitt alle innbyggere vaksine. Unio minner om at regjeringen har gått langt i å love at alle kommuner skal få dekket sine faktiske utgifter til testing, isolering, sporing og karantene (TISK-utgifter) og særskilte smittevernstiltak i 2020 og 2021. Denne kompensasjonen må etter Unios mening fullt ut ta hensyn til kommuner som har hatt store ekstraavgifter som følge av lokale virusutbrudd.

Regjeringen foreslår i Revidert budsjett også kompensasjon til kommunesektoren for virkningene av skattesvikt, inntektsbortfall og merutgifter i forbindelse med pandemien. Unio vil understreke at også disse midlene må fordeles på en slik måte at de kommuner og fylkeskommuner som er hardest rammet av pandemien og som har måttet ta den tøffeste kampen mot spredning av viruset på vegne av felleskapet får mest kompensasjon.

Tilpasset undervisning har gitt ekstrakostnader for kommunene og skolene. Smitteverntiltakene har gitt store etterslep på behandling og forebyggende helsetjenester. Oppgaver som er satt på vent eller som må gjennomføres på langt mer kostbare måter pga. smittevernarbeidet, har gitt kommunene ekstra kostnader. Disse må kompenseres. Unio mener at regjeringen må fjerne den usikkerhet som mange i kommune-Norge har i dag. Stramme kommunebudsjetter og fortsatt usikkerheten vil raskt kunne gi et dårligere velferdstilbud.

Regjeringen foreslår i Revidert budsjett kompensasjon til kollektivtransporten for bortfall av billettinntekter på 1,5 mrd. kroner og en utvidelse av den kommunale kompensasjonsordningen for lokale virksomheter med 1 mrd. kroner i 2021. Unio mener det er viktig at også disse ordningene fordeles geografisk etter belastning.

De tre tiltakspakkene for «sårbare grupper», «ta igjen tapt læring for barn og unge» samt «psykiske helse, livskvalitet og rusmiddelbruk» inneholder flere tiltak som også treffer kommunene og gir disse bedre mulighet til å ta tak i problemer som har forsterket seg under pandemien.

Kommuneøkonomien 2022

I Kommuneproposisjonen for 2022 foreslår regjeringen at de frie inntektene i kommunesektoren skal økes med 2-2,4 mrd. kroner. Kommunene skal få 1,6-2 mrd. kroner, mens fylkeskommunene skal få 0,4 mrd. kroner. Endelig forslag på totalen og fordelingen kommer i statsbudsjettet til høsten.

Regjeringen anslår at demografi og pensjonsutgifter gir merkostnader på hhv. 0,9 mrd. og 0,6 mrd. kroner. Det innebærer at regjeringens forslag til økning i de frie inntektene etter at det er tatt hensyn til ekstra demografi- og pensjonskostnader er på beskjedne 0,5-0,9 mrd. kroner.

Tabell 2: Kommunesektorens økonomiske handlingsrom 2022*

Regjeringens anslag på økning i frie inntekter	2,0-2,4 mrd.
Demografikostnader som må dekkes innenfor de frie inntektene	-0,9 mrd.
Økte pensjonskostnader ut over deflator	-0,6 mrd.
Regjeringens anslag «netto» økonomisk handlingsrom fri inntekter	0,5-0,9 mrd.
Andre økte utgifter og reduserte inntekter	
Bemannings- og pedagognorm barnehager (anslag KS)	-1,0 mrd.
Psykisk helsevern, langsiktige konsekvenser av pandemien (anslag)	-0,1 mrd.
Toppfinansiering ressurskrevende brukere (anslag brukt i 2021)	-0,3 mrd.
Annen mervekst innen helse og omsorg som ikke fanges opp av	
Vedlikehold av fylkesveier (anslag brukt i 2021)	-0,5 mrd.
Ras-, flom- og skredsikring	
Aktivitetsplikt sosialhjelpsmottakere (anslag brukt i 2021)	-0,2 mrd.
Netto økonomisk handlingsrom frie inntekter	-1,6 - -2,0 mrd.

*Sammenliknet med inntekter i 2021 anslått i RNB. Kilde: Kommuneproposisjonen 2022

Regjeringen har denne gangen ikke forutsatt at deler av økningen i de frie inntektene skal brukes på en spesiell måte. Det er derimot en rekke områder, noe regjeringen ikke skriver noe om, som vil kreve penger og spise av de frie inntektene. Kommunene må ta tak i økningen i behovet for flere psykisk syke pga. pandemien, særlig blant ungdom. Kommunene må ta tak i et oppdemmet etterslep i helsetjenestene som ikke vil være tatt igjen i år. Kommunene må ta tak i skolens behov for å tette kunnskapshull pga. nedstengte skoler og utstrakt hjemmeundervisning. Også dette arbeidet vil gå ut over 2021. I tillegg kommer de tradisjonelle ekstrautgiftene knyttet til bemannings- og pedagognormen i barnehagene som ikke er fullfinansiert, toppfinansieringsordningen for ressurskrevende brukere, vedlikehold av fylkesveier (regjeringen bevilger imidlertid 250 mill. kroner til ekstra vedlikehold av riksveier), aktivitetsplikt for sosialhjelpsmottakere samt annen mervekst innen helse og omsorg som regjeringen ikke regner inn i de såkalte demografikostnadene.

Det reelle handlingsrommet for kommunesektoren i 2022 med regjeringens opplegg blir så trangt at det vil føre til innstramminger på de viktige kjernetjenestene utdanning, helse og omsorg som er helt avhengig av vekst i de frie inntektene. Netto økonomisk handlingsrom i de frie inntektene som skal finansiere kjernetjenestene vil antakelig gå ned med nærmere 2 mrd. kroner. Kommunesektoren vil dermed ikke bidra i kampen mot den høye arbeidsledigheten vi fortsatt vil ha i 2022 og kan bidra til å forlenge krisa etter at smitteverntiltakene oppheves.

Unio krever at de frie inntektene i kommunesektoren i 2022 økes med 3 mrd. kroner ut over det som regjeringen anslår som sektorens «netto» økonomiske handlingsrom. Dette vil kunne gi 2 mrd. kroner til styrking av kjernetjenestene utdanning, helse og omsorg.

Helse og omsorg

Unio mener pandemien har avdekket samfunnets sårbarhet. Vi må tenke nytt framover, med en sterkere satsning på en bærekraftig helsetjeneste, digitalisering og styrket beredskap.

Bærekraftmålene reflekterer tre forhold som henger sammen: miljøforhold, sosiale forhold og økonomiske forhold. Manglende prioritering av rehabilitering og forebygging vil for eksempel gi økt trykk på pleie- og omsorgstjenester, og samtidig redusert selvstendighet og sosiale deltakelse for innbyggerne. En bærekraftig helsetjeneste innebærer en prioritering av rehabilitering, forebygging, læring og mestring, effektive og gode pasientforløp i tillegg til redusert karbonutslipp (Frances Mortimer, 2010). Dette krever tverrfaglig og tverretattlig samarbeid.

Unio mener at deler av krisepakker under pandemien i større grad skulle vært rettet inn mot omstilling og modernisering av helse- og omsorgstjenestene. Det er behov for vesentlig modernisering og teambaserte tjenester om en skal lykkes med å utvikle bærekraftige tjenester som svarer ut utfordringsbildet som dras opp i perspektivmeldingen. Det dreier seg om bedre ressursutnyttelse og effektiv helsehjelp innen kronikeroppfølging, rehabilitering, palliasjon og øvrige brukere med sammensatte helseutfordringer.

Kompetanse

Regjeringen vedtok i budsjettet for 2021 et nytt kompetanseløft 2025. Kompetanseløftet retter seg i stor grad mot ufaglærte og helsefagarbeidere og er i vesentlig grad en videreføring av kompetanseløft 2020. Unio mener det er et paradoks at kompetanseløftet ikke rommer nye tiltak for å sikre nødvendig kompetanseutvikling i disse tjenestene. Flere sykepleiere og spesialsykepleiere, og nødvendig fysio- og ergoterapikompetanse til å utvikle nødvendige tverrfaglige og effektive rehabiliteringstjenester, vil sikre bærekraftige tjenester for fremtiden. Unio mener regjeringen må opprette et lønnstilskudd til kommunene på 300 mill. kroner for å sikre tilstrekkelig med høgskoleutdannet helsepersonell i årene som kommer og som speiler kommunenes lovkrav.

Kommunehelsetjenesten

Vi mener det er behov for nye økonomiske, organisatoriske, digitale, pedagogiske og juridiske virkemidler for å utvikle de kommunale helse- og omsorgstjenestene. Vår bekymring understøttes av KS, som i fjorårets budsjettthøring var tydelig på at helse- og omsorg er det første som kuttes ved knappe budsjetter. Rehabilitering, forebyggende og helsefremmende helsetjenester, korttidsopphold og dagtilbud er de tjenestene som er mest utsatt for kutt. Netto tilvekst av sykehjems plasser har vært null de siste 5 årene. I tillegg kuttes grunnbemanningen i institusjonene til beinet.

Dette kan underbygges ved erfaringene fra det siste året. Ved knapphet på smittevernutstyr og behov for personell til smittesporing i kommunene er det nettopp de forebyggende, helsefremmende og rehabiliterende tjenestene som har blitt stengt. Ansatte i helsestasjon, skolehelsetjenesten, innen habilitering og rehabilitering har blitt satt til andre oppgaver. Resultatet er store etterslep i behandlingen av prioriterte grupper som barn, eldre, personer med rus og psykiske lidelser og personer med sammensatte og kroniske lidelser. Disse trekkes frem i nasjonal helse- og sykehusplan, men nedprioriteres i kommunene.

I kommunene er det tatt et stort ansvar, som ikke speiles i tilgang på ressurser. Nesten 70 prosent av Covid-19 relaterte dødsfall har skjedd i kommunal institusjon. Ingen midler i RNB eller krisepakker har så langt vært øremerket til å ruste disse tjenestene. Unio mener det ikke er samsvar mellom det ansvaret som skal tas i de kommunale tjenestene og villigheten til å sikre tilstrekkelige ressurser og kompetanse til å forvalte ansvaret som legges til disse tjenestene på en forsvarlig måte. Opptrappingsplanen for rehabilitering og habilitering, som gikk ut i fjor og det nye kompetanseløftet viser at det ikke er reell politisk vilje til å sikre ressurser og kompetanse til de tjenestene som skal ta unna veksten i pleie, helsetjenester, rehabilitering og palliasjon i årene som kommer.

Det er mangel på rehabiliteringstilbud, og vi har lenge etterlyst en reell opptrappingsplan for habilitering og rehabilitering. Evaluering av forrige opptrappingsplan for rehabilitering er svært nedslående. Denne regjeringen har ikke hatt en reell satsning på rehabilitering. Evalueringsrapporten til Agenda Kaupang peker på at det er på tide med en forpliktende nasjonal handlingsplan for å sikre befolkningen nødvendig rehabilitering. Dette er høyaktuelt i koronasituasjonen vi nå er i. Den første bølgen har vist oss at rehabiliteringsbehovet til de sykeste covid-19-pasientene er stort. Denne gruppens rehabiliteringsbehov kommer på toppen av den allerede eksisterende underdekningen av rehabiliteringstjenester. Det er derfor nødvendig med en kraftig satsing for å ta igjen etterslepet når det gjelder helsetjenester til befolkningen. Dette i tillegg til å ta vare på de som blir syke og skadet nå.

Dagens finansieringsordninger for kommunale tjenester kan føre til prioriteringsvridninger mellom deltjenester. Noen tjenester har normering og øremerking, mens andre tjenester finansieres innenfor de frie midlene uten noen bindinger annet enn at de oftest er lovfestede oppgaver. Lovfesting, øremerking, normering eller ikke vil kunne påvirke lokale prioriteringer som igjen har betydning for det samlede tjenestetilbudet, herunder hensynet til å sikre en effektiv og forsvarlig drift og beredskap eller utvikling av bærekraftige tjenester.

Unio mener at tiden er inne til å sikre at kommunene reetablerer og utvikler tilbud og investerer i kompetanse og utstyr for å utvikle bedre beredskap. Pandemien har vist at digital teknologi kan benyttes og videreutvikles til videokonsultasjoner, avstandsoppfølging, sosial kontakt og opptrening. Dette momentet må brukes til en større satsing og opplæring i digital teknologi.

Spesialisthelsetjenesten

ABE-kuttene slår uheldig ut i mange statlige institusjoner, ikke minst i sykehusene. De negative konsekvensene av ABE-kuttene har kommet tydelig fram under pandemien. For spesialisthelsetjenesten har pandemien tydeliggjort behovet for oppbygging av lagre for smittevern- og medisinsk utstyr.

Vi må også revurdere hvordan vi bygger sykehus i fremtiden, med tanke på beredskap, intensivkapasitet, mulighet for ivaretagelse av smittevern, poliklinisk virksomhet og rehabilitering. Det må investeres mer i sykehusbygg, medisinsk utstyr, ny teknologi og spesialistkompetanse innen både akuttmedisin, pleie og rehabilitering. I tillegg må det avsettes nok ressurser til å ta igjen etterslepet på pasientbehandling.

Allerede før pandemien var det store kapasitetsproblemer innenfor spesialisthelsetjenesten med over 200 000 avtalebrudd. Spesielt urovekkende var en økende trend i brudd på tidsfrister i pakkeforløpene for kreft. I de siste årene har stadig flere pasientgrupper blitt

innlemmet og dermed forsøkt prioritert gjennom ulike pakkeforløp, dette uten at det har fulgt med tilstrekkelige bevilgninger for nødvendig kapasitetsøkning. Ulike akutte tilstander, traumer og alvorlige infeksjøs tilstander i tillegg til pakkeforløpene. Disse krever oftest også akutt innsats der bildediagnostikk spiller en avgjørende rolle. Vi er da i en umulig situasjon hvor nær sagt alt må prioriteres, enten av enten hensyn til stramme tidsfrister eller av akuttmedisinske grunner. Under pandemien har køene til bildediagnostikk økt dramatisk og tidkrevende smitteverntiltak vil også redusere effektiviteten i lang tid fremover. Ventetidene i spesialisthelsetjenesten har økt som følge av virusutbruddet. Det er ventet at smitteverntiltak og beredskap vil gjøre det mer krevende enn normalt å utnytte kapasiteten i sykehusene fullt ut også i andre halvdel av 2021.

Unio støtter intensjonene om å få ned ventetiden og at RHFene får midler til å ta igjen etterslepet. Dette er viktig for pasientene, særlig kronikere og alvorlig syke. Vi vil likevel understreke at det er det samme helsepersonellet som har stått i krisen, som skal håndtere dette arbeidet. Incentiver for effektivisering kan fort bli en ond sirkel om det ikke også følges opp med konkrete tiltak for å bedre arbeidsbetingelsene for dem som skaper verdiene i tjenesten.

Mer enn noen gang viser spesialisthelsetjenesten sin sårbarhet ved ikke å prioritere rehabilitering. Liv som reddes skal også leves. Det sammensatte sykdomsbildet hos Covid 19-pasienter med svikt i lunge-, muskel- og hjernefunksjoner viser tydelig behovet for tverrfaglig innsats med ergo- og fysioterapi.

Utdanning

Kompetanseutvikling er et av de viktigste verktøyene helsetjenesten har for å beholde arbeidskraft, gi tjenester av høy kvalitet og bedre pasientsikkerheten i en sektor som preges av høy omstillingstakt.

Unio mener det er behov for flere studieplasser til helseprofesjonene. For å sikre kvalitet i utdanningene må kapasitet og kvalitet i praksisstudiene styrkes. Det gjelder for både bachelor- og spesialistutdanningene for Unios helseprofesjoner. Veiledningskompetanse er et av de viktigste tiltakene for å fremme kvalitet i praksisstudiene (UHR 2016). I forskrift om felles rammeplan for helse- og sosialfagutdanninger (2017) står det i § 3 at praksisveileder som hovedregel bør ha *formell veiledningskompetanse*. Få veiledere i helse- og omsorgstjenestene har denne kompetansen. Av de midlene som nå er foreslått avsatt til oppgradering av undervisningsressurser, areal og utstyr samt klinisk undervisning, må hoveddelen av midlene brukes på utdanning av veiledere.

Krav: Kompetanseløft 2025

Unio mener regjeringen må prioritere å opprette et lønnstilskudd til kommunene på 300 mill. kroner for å sikre tilstrekkelig med høgskoleutdannet helsepersonell i årene som kommer og som speiler kommunenes lovkrav.

Krav: Styrkepakke

Unio mener at regjeringen må foreslå en statlig finansiert opptrappingsplan, en «styrkepakke», med øremerkede midler slik at:

- Rehabilitering og habilitering får en reell prioritering i alle kommuner og sykehus.

- Helsestasjon- og skolehelsetjenesten styrkes ytterligere, for å sikre nødvendig kapasitet til å møte barn og unge som har utfordringer. Tjenestene må være tverrfaglige og satt sammen slik at formålet med tjenesten og barnas behov møtes på en god måte.
- Det etableres frisklivstilbud i alle kommuner, og alle kommuner har definerte lærings- og mestringsfunksjoner i disse tjenestene for langvarig syke og for pårørende med omsorgsoppgaver.
- Den kommunale helse- og omsorgstjenesten utvikles og settes i stand til å håndtere nye pandemier, smitteberedskap og økende oppgaveoverføring fra spesialisthelsetjenesten, herunder styrke grunnbemanningen med kritisk helsefaglig kompetanse.
- Grunnbemanningen i spesialisthelsetjenesten må styrkes for å bedre den generelle beredskapen og for å øke kapasitet på diagnostikk og behandling av pasienter.

Barnehager og skoler

Ressurssituasjonen

I Kommuneproposisjonen for 2022 peker regjeringen på at kommunene og fylkeskommunene i makro er kompensert for de økonomiske konsekvensene av pandemien. Samtidig viser kartlegginger gjennomført av Utdanningsdirektoratet at de statlige bevilgningene for å kompensere for koronautgiftene ikke når fram til barnehagene og skolene. I kartleggingene kommer det blant annet fram at de fleste skolene har hatt ekstra kostnader knyttet til smitteverntiltak, men bare drøyt 20 prosent av disse har oppgitt at de har fått ekstra økonomiske midler fra kommunen i 2021. Også i videregående opplæring er det et problem at ekstra bevilgninger som er begrunnet i utgifter som skyldes pandemien, ikke når fram til skolenivået. Unio er derfor bekymret for at det fortsatt er et betydelig misforhold mellom størrelsen på rapporterte koronarelaterte utgifter og den kompensasjonen som er mottatt på barnehage- og skolenivået.

Unio viser til den sentrale rollen som statsforvalterembetene har fått med å tildele de statlige bevilgningene til smitteverntiltak. For 2022 foreslår regjeringen at en økende andel av de samlede bevilgningene til kompensasjon for de økonomiske konsekvensene av pandemien skal være i form av skjønnsstilskudd. Med dette øker ansvaret til statsforvalterembetene for å kartlegge konsekvenser og tildele midler.

En konsekvens av pandemien for barnehagene og skolene er at barn og elever får et svekket tilbud, og at individuelle rettigheter etter barnehage- og opplæringsloven ikke oppfylles. Redusert åpningstid i barnehagen, kvalifiserte lærere, minstetimetall til opplæring og individuelle rettigheter som spesialundervisning og særskilt språkopplæring er eksempler på tilbud og rettigheter som er redusert eller falt bort som en følge av pandemien. Dette synliggjøres ikke som økte utgifter for kommunene, barnehageeierne og fylkeskommunene. Unio vil derfor understreke behovet for at statsforvalterembetene i sin vurdering og rapportering om behov for skjønnsmidler, må kartlegge i hvilken grad tjenestetilbudet i barnehagene og skolene er opprettholdt.

Tiltak for å ta igjen tapt undervisning

Unio viser til at NOU 2021:6 *Myndighetenes håndtering av pandemien* særlig peker på at barn og unge bærer en stor byrde under pandemien, og at viktige støttetjenester helt eller delvis falt bort i 2020.

Det er positivt at regjeringen prioriterer å avsette midler til tiltak for elever som har fått redusert tilbud under pandemien. Utdanning er nært knyttet til gode relasjoner i sosiale og faglige fellesskap, og målene i opplæringsloven og læreplanverket omfatter langt mer enn kognitivt læringsutbytte. Bortfall av deler av opplæringen, bruk av personer uten godkjent lærerutdanning i opplæringen og manglende sosial kontakt har ført til at kvaliteten på opplæringen har blitt dårligere, med påfølgende redusert læringsutbytte i vid forstand. Det er bra at de ekstra midlene som nå foreslås bevilget i RNB for å styrke opplæringen, kan brukes fleksibelt og knyttes til lokale vurderinger av hvilke tiltak som vil treffe behovene best. Vi vil understreke behovet for at tiltak nasjonalt eller lokalt bør være resultat av dialog og drøfting med partene. Unio vil peke på at det er flere sider enn bare elevenes faglige læringsutbytte som bør prioriteres i tiden fremover. Retten til sosial tilhørighet med lærere og

medelever er hensyn som må vektlegges på linje med læring i fag. Kvalifiserte lærere i gode læringsfellesskap vil uansett være de beste til å vurdere barn og unges individuelle og kollektive læringsbehov. Barnehage- og skoleeiere må forpliktes til å sikre gode og tilgjengelige støttetjenester. Dette betyr at PPT, BUP, barnevern og andre tjenester må ha kapasitet og være tilgjengelige på kort varsel for barn, unge og foresatte, og for barnehager og skoler.

Utvidet målgruppe for tilskudd for at permitterte og arbeidsledige skal fullføre videregående opplæring

Unio viser til regjeringens forslag om å utvide målgruppen for tilskudd for at permitterte og arbeidsledige skal fullføre videregående opplæring. NOU 2018:13 – *Voksne i grunnskole og videregående opplæring* viste til at over 500 000 voksne mangler videregående opplæring. Årsakene til at mange mangler videregående opplæring er sammensatte. Det handler om motivasjon, tidligere erfaringer, manglende kunnskap om muligheter og rettigheter, og for noen handler det også om norskferdigheter.

Mange voksne er i tillegg i en livssituasjon som er vanskelig å kombinere med et ordinært opplæringstilbud. For å styrke voksnes muligheter til å ta videregående opplæring, er det viktig at deler av midlene går til bedre oppfølging og et opplæringstilbud som er tilpasset voksnes forutsetninger og livssituasjon. Styrket lærertetthet, bedre tilgang både til sosialrådgivning og til yrkes- og karriererådgivning, individuell tilrettelegging i opplæringen og bedre språkopplæringstilbud er viktige tiltak.

Høyere utdanning og forskning

Pandemien har stilt store krav til studenter og ansatte innenfor høyere utdanning. Ansatte melder om betydelig merarbeid og mindre tid til forskning. Utfordringene med å sikre kvalitet i kjerneoppgavene forsterkes av ABE-reformen. Den har rammet sektoren hardt. Pandemien og nye krav og oppgaver forsterker behovet for høyt kompetente tekniske- og administrative tjenester. Unio mener at effektiviseringskuttene må sees i sammenheng med dette, og at ABE-reformen må stilles i bero fra og med budsjettåret 2022 og inntil det foreligger en bred, kunnskapsbasert evaluering av konsekvenser for kvalitet og effektivitet i tjenestene.

Unio er positiv til at det bevilges 50 mill. kroner til fagskoler og private høyskoler for å støtte opp om studentens mulighet til å fullføre studier. Satsingen på fleksible studietilbud i form av økt tildeling til DIKU vil kunne innebære at flere får mulighet til å ta høyere utdanning. Unio er likevel skeptisk til at stadig flere midler tildeles etter konkurranse. Det er nødvendig å bygge kvalitet i bredden. God undervisning, i så vel ordinære som fleksible studietilbud, utvikles best av sterke fagmiljøer med forutsigbare rammer og arbeidsvilkår.

Styrket finansiering av grunnskolelærerutdanningen

Unio ser alvorlig på at regjeringen ikke følger opp løftet om fullfinansiering av det femte studieåret i grunnskolelærerutdanningen. I Meld. St 19 (2020-2021) *Styring av statlige universiteter og høyskoler* varsler regjeringen en helhetlig gjennomgang av finansieringsmodellen i høyere utdanning. Vi forventer at denne gjennomgangen vil inkludere en vurdering av studieprogrammernes innplassering i finansieringskategoriene, slik at vi på sikt kan få bedre samsvar mellom tildeling og faktiske ressursbehov. For grunnskolelærerutdanningen er merkostnadene knyttet til masternivået godt dokumentert. Bevilgningen for 2021 står ikke i forhold til flere og dyrere studieplasser. Dette rammer nå tilbudet til studentene og kvaliteten i utdanningen.

Rekruttering til forskning

Unio er skuffet over at regjeringen ikke prioriterer forlengelse for stipendiater og postdoktorer. Det er godt dokumentert at pandemien har satt forskning på vent. Undersøkelser i regi av Forskerforbundet og Stipendiatororganisasjon (SIN) viser at over 80 prosent av stipendiatene er forsinket i arbeidet med doktorgraden. Tilsvarende har pandemien medført at det for mange postdoktorer er nærmest umulig å gjennomføre forskningsprosjektet innenfor den opprinnelige kontraktsperioden. Dette går hardt utover muligheter til å kvalifisere seg, og det rammer framtidig kunnskapsutvikling. UHR og Forskningsrådet har anbefalt to måneders utvidelse for alle stipendiater. Forskerforbundet har etterlyst en ubyråkratisk ordning som sikrer forlengelse for alle.

Oppropet om en krisepakke for yngre forskere illustrerer alvoret i situasjonen. Unio erfarer at institusjonene i varierende grad har kommet unge forskere i møte. At forlengelse dels finansieres ved at man utsetter å tilsette i nye stipendiathjemler rammer både forskningsinnsatsen og den undervisningen nye stipendiater er ment å bidra inn i. Vi har nå en situasjon hvor vi står i fare for å miste unge forskertalenter, og det har Norge som kunnskapsnasjon ikke råd til. Kostnadene ved at disse ikke lykkes med å fullføre sine forskningsprosjekter er langt høyere enn kostnadene som følger med en garantert forlengelse.

Grønn plattform

Unio er positiv til at det bevilges ytterligere 100 mill. kroner til Grønn plattform for å støtte opp om initiativer til omstilling i regi av næringsliv og instituttsektor. Økningen innebærer at flere støtteverdige prosjekter kan realiseres. Unio minner samtidig om at økt grunnbevilgning er nødvendig for å utnytte forsknings- og innovasjonspotensialet i instituttsektoren. Regjeringen har i statsbudsjett for 2020 og 2021 prioritert styrking av de teknisk-industrielle forskningsinstituttene og miljøinstituttene. For samfunnsvitenskapelige institutter og primærnæringsinstitutter har vi derimot sett en realnedgang. Behovet for styrket grunnfinansiering er forsterket med pandemien, som har svekket instituttenes inntjeningssevne. Omstillingsbehovene vi står overfor krever tverrfaglighet og tverrsektoriell kunnskapsutvikling. Unio forutsetter derfor at det utarbeides en opptrappingsplan for grunnbevilgningene til et nivå på 25 prosent når langtidsplanen for forskning og høyere utdanning skal revideres.

Forskning i museumssektoren

Unio er fornøyd med at regjeringen bevilger 35 mill. kroner til å styrke kompensasjonsordningen for museene. Museumssektoren har et samfunnsoppdrag som omfatter forskning. Svikt i inntektsgrunnlaget under pandemien har fått ringvirkninger for alt arbeid i museene, forskningsaktiviteten inkludert. Manglende tid og ressurser til å ivareta FoU-oppgavene har vært et vedvarende problem. Med styrking av kompensasjonsordningen, økt satsing på museumsforskning i budsjettet for inneværende år, samt forskningsambisjonene i den nylig fremlagte museumsmeldingen, ser vi nå tegn til at utviklingen trekker i riktig retning.

Vennlig hilsen

Unio

Ragnhild Lied
leder

Erik Orskaug
Sjeføkonom

Unio har over 380.000 medlemmer: lærere, lektorer, førskolelærere, sykepleiere, forskere, politi, prester, fysioterapeuter, ergoterapeuter, diakoner, skatterevisorer, konsulenter, ledere, radiografer, maskinister og bibliotekarer

Unio vil sikre og videreutvikle velferdsstaten og samfunnets fellesverdier : sikre full sysselsetting : øke forskningen : kjempe mot offentlig fattigdom og privatisering av sentrale offentlige tjenester : øke verdsettingen av utdanningsgrupper i offentlig sektor : sikre gode trygde- og pensjonsordninger

Unio

UTDANNINGS
FORBUNDET

**FORSKER
FORBUNDET**

POLITIETS
FELLESFORBUND

 Presteforeningen

ergoterapeutene

 **AKADEMIKER
FORBUNDET**

 Det Norske Diakonforbund
The Norwegian Association of Deacons

Skatterevisorenes
Forening

